

Het stadsgroen komt in de knel'

Bij aanleg op een kleine oppervlakte meer ruimte en groen suggereren'

Dr Jan Sloothaak
 „Bij klinken jongensstem-
 Geschreeuw, het knallen
 schoenen tegen de bal.
 derkluiten en gras vliegen
 de lucht als de al bijna
 gespitte grasmat wordt ge-
 kt. Op de achtergrond
 en de geluiden van de
 in elkaar over. Het lawaai
 verkeer en fabrieken, de
 van de winkelman in de
 nstraat.

lijkt een foto van geluid. Op de
 grond scherp, naar achteren
 jagen de contouren. De voorbij-
 er hoort het 'geluidsbeeld' en
 vanuit zijn ooghoek de kluiten
 ballende jongens.

trapveldjes, dat snippergroen,
 gaan er het eerst aan," zegt de
 hemse landschapsarchitect
 J. Meeus. En ze komen extra in
 verdrinking nu er tot 2015 nog
 1000 huizen worden gebouwd in
 andstad (500 000 die zijn aange-
 digd voor de periode 1995-2015
 ruim 200 000 die nog in de pijp-
 zitten). Die huizen mogen niet in
 groene hart en dat heeft tot
 olg dat ze zoveel mogelijk in de
 al volle steden komen of direct
 de rand daarvan.

us: „De informele plekje-
 het eerst in de verdrinking.
 kjes die er niet al te perfect uit-
 - een braakliggend stukje
 nd, een brede berm - maar wel
 angrijk voor kinderen."

ke informele plekje-
 hoeven ove-

rigens niet altijd groen te zijn.
 „Vaag in mijn herinnering heb ik het
 beeld van een plein in Rotterdam
 dat de Veemarkt heette, dicht bij de
 Blaak. Ik heb er nog eens naar ge-
 zocht, maar kon het niet meer vin-
 den. Er zijn nu straten met huizen".
 Meeus wordt met zijn neus op het
 feit gedrukt van het dichtbouwen
 van de steden. In onder meer Rot-
 terdam en Utrecht is hij betrokken
 bij de groenvoorziening. De grens
 tussen informele en formele plek-
 ken is vaak moeilijk te trekken.
 Meeus roept het beeld op van Rot-
 terdam 15 jaar geleden. De treinrei-
 ziger stapte zo vanuit het station in
 een bos. „Er was een bos op de plek
 waar nu al die toeters staan en nog
 worden gebouwd. Hoge kantoor-
 flats waar toen boompjes stonden,
 met zelfs geiten."
 Eén van die 'toeters', de Delftse
 Poort van Nationale Nederlanden,
 wordt met 150 meter het hoogste
 kantoorgebouw van Nederland.

Oude havens

Op een andere manier zie je ook
 Amsterdam veranderen, vindt
 Meeus. In het oude havengebied
 wordt het IJ-oeverplan ontwikkeld
 met veel commerciële toeters en
 bellen die de stad concurrerend
 moeten maken in Europa. Ook daar
 heb je van die verlaten plekken.
 Vaak verwaarloosd en onguur ge-
 worden, maar ook met de opkomst
 van allerlei ateliers. Het betekent
 toch het verdwijnen van wat ooit
 een sfeervolle plek was.

Meeus ziet ook positieve kanten.
 Ontwerpers worden gedwongen
 tot creativiteit. Bij wijken 'in de wei-
 landen' bleef dat er nogal eens bij
 en dat heeft bijgedragen aan ver-
 paupering.

„De aandacht was gericht op grote
 bouwstromen. Je telde pas mee als
 er duizenden huizen kwamen. Om-
 moord in Rotterdam, Tilburg-noord
 en de uitbouw van Breda, noem
 maar op. Er was volop ruimte voor
 groen. Maar je ziet er van die identi-
 teitsloze groenstroken. In ons vak is
 er toen niet het uiterste uit een
 ontwerp gehaald." Op zichzelf is
 het best goed dat er eens een punt
 wordt gezet achter het uitwaaieren
 over de weilanden, vindt Meeus.

De keerzijde is echter dat er plaats
 moet worden ingeruimd in de ste-
 den. Groen heeft het dan zwaar te
 verduren in de concurrentie met
 woningbouw en kantoren.

„Het beleid is efficiënt voor open-
 baar vervoer en de nieuwe woning-

'De groendiensten moeten zichzelf nu ombouwen van traditionele onderhoudsdiensten tot beheersdiensten die de politiek kunnen bewerken.'

FOTO WERRY CRONE, TROUW

vraag als gevolg van gezinsverdu-
 ning. Informele plekje-
 worden dan
 het eerst opgerold en dan komen de
 grotere groenstructuren ook in de
 gevarenzone. In principe zou je die
 informele plekje-
 weer opnieuw
 moeten creëren. Het risico is echter
 groot dat zo'n 'aangelegd' stukje
 informeel groen in een stadsver-
 nieuwinggebied gekunsteld
 wordt. Het effect is dan averechts.
 Slaat zo'n passtuk niet aan, dan kun
 je het maar beter weer opdoeken."

Om dat te voorkomen wordt er veel
 gevegd van de creativiteit van ont-
 werpers. Passtukken, groenstruc-
 tuur en plantsoenen zijn een levens-
 voorwaarde in een stad. Het was
 van kunstzinnigheid verhuult echter
 vaak de harde realiteit: groen is
 kostbaar.

„Je kunt het groen niet net zo in-
 richten als in de weilanden. Daar
 groeien de bomen sneller door licht,
 ruimte en goede grond. In de stad is
 het veel duurder. Bomen groeien er

minder snel. Je moet om te begin-
 nen dus al een grotere boom plan-
 ten. Per boom kunnen de plantkos-
 ten al gauw oplopen tot 1000 of
 zelfs 1500 gulden, zoals in Gouda
 met zijn veengrond.

Naarmate de stad compacter wordt
 gebouwd krijgt zo'n boom minder
 'levensruimte'. Bovendien nemen
 zijn levenskansen af door de met
 uitlaatgassen bezwangerde de
 lucht. Enorme bedragen moeten
 worden geïnvesteerd in de grond,
 die ernstig vervuild kan zijn.

Politieke mode

Er moeten voorzieningen worden
 getroffen die redelijk uitzicht bie-
 den op een 'boomleeftijd' van min-
 stens 30 jaar. De politiek blijkt bo-
 vendien buitengewoon lastig. Want
 binnen die 30 jaar verandert de
 mode vele keren. Om te voorkomen
 dat de noodzakelijke levensloop van
 natuurlijke elementen voortijdig
 wordt opgeofferd aan wéér zo'n poli-
 tieke modegril, moet de land-

schapsarchitect streven naar een
 basisstructuur voor de lange ter-
 mijn, aangevuld met groen dat in-
 wisselbaar is.

Naarmate een stad compacter
 wordt gebouwd is het de kunst
 meer te suggereren. Krijgt een ont-
 werper de kans, dan heeft hij instru-
 menten om zijn creativiteit ook
 werkelijk te tonen, zegt Meeus. „Je
 hebt middelen om meer ruimte en
 groen te suggereren dan er is."

Eén van de mooiste Nederlandse
 voorbeelden vindt Meeus het Wil-
 helminaparkje in het centrum van
 Tilburg. Het ligt in het stationsge-
 bied in een gemengde bebouwing
 van woningen en bedrijven. Hoewel
 het erg klein is, heeft de ontwerper
 Van Springen in 1900 de indruk we-
 ten te wekken van ruimte. Net als in
 een Japanse tuin, verandert het
 beeld als je één stap verzet. Dat is
 het effect van draaiingen en van
 zichtlijnen, waarbij markante pun-
 ten op afstand, zoals een kerktoren
 of een fabriek, voor verschuivende

beelden zorgen. Daardoor krijg je
 een opgepoetst stadsplekje."

Ook bij nieuwbouw aan de stadsran-
 den moet je die instrumenten uit-
 buiten. „Ik merk dat bijvoorbeeld bij
 het plan voor de noordrand van Rot-
 terdam, een stadsrand van 30 jaar
 oud met volkstuinten en sportveld-
 jes, ingeklemd tussen de luchthaven
 en Overschie. Er moeten daar meer
 dan 5000 huizen komen, geweldig
 ingewikkeld."

Op de groendiensten is de afgelo-
 pen jaren enorm bezuinigd. Allengs
 krijgen de bestuurders echter weer
 oog voor het groen. „De groendien-
 sten vormen een traditioneel we-
 reldje. Als ze iets willen bereiken,
 moeten ze zich nu ombouwen van
 traditionele onderhoudsdiensten
 tot beheersdiensten die de politiek
 kunnen bewerken en vooraf betrok-
 ken worden bij de planning en daar-
 voor de financiën opeisen."

„Het budget voor groen valt in het
 niet bij andere sectoren in de ruim-
 telijke ordening en bouw. En politici
 laten zich liever fotograferen met
 helm op bij weer een groot gebouw
 dan met een schop bij het planten
 van een boom."

Wilde tuinen

Er is echter - merkt Meeus - ook in
 de politiek een kentering en weer
 aandacht voor de natuur. Volgens
 hem is er duidelijk iets blijven han-
 gen van Louis le Roy, de koning van
 de wilde tuinen. Le Roy, in Duitsland
 nog steeds actief en zeer gewaar-
 deerd, introduceerde een volkomen
 nieuwe en zuinige manier van plant-
 soen-onderhoud: het uitschakelen
 van de plantsoendienst door de na-
 tuur zelf. Laat de natuur zijn gang
 gaan, die heeft wel een zelfreini-
 gend vermogen. Er ontstond een
 rage van tuinen die aan hun lot wer-
 den overgelaten. De wilde-tuinhou-
 veniers kregen nogal wat kritiek te
 verduren van de burgers die toch
 maar liever het nette grasveldje met
 bloemperk in hun straat en bij de
 burens zagen.

„Le Roy vertegenwoordigde de eer-
 ste milieugolf. Nu komt het ecologi-
 sch bouwen op, het volgen van de
 kringloop van de natuur. Groene
 vingers lopen vanaf het platteland
 de stad in. Dat is de tweede milieug-
 olf en een variant op de eerste. Bij
 Le Roy was er echter sprake van
 anarchie, nu wordt het allemaal we-
 tenschappelijk onderbouwd."

Dit is het eerste van twee artikelen over
 woekeren met de ruimte in de compac-
 te stad.

De derde levensfase
 heeft iets van de
 'nog'-fase. 'Tennis je
 nog?', 'Schrijf je nog'
 en 'Leeft hij nog?'

VRIJDAG
 BIJ TROUW IN
 LETTER
 & GEEST